

priopćenja

I. ČOVJEK SLIKA BOŽJA – KLJUČ ZA POZNAVANJE BOGA

Dr. Ivan GOLUB

»Reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku kao svoju sličnost« (Post 1, 26). U toj riječi je – znano je – ključ za poznavanje čovjeka. Međutim tu je – kako sam pred dvadesetak godina nabacio – i ključ za upoznavanje Boga: »Kad je Bog čovjeka nazvao svojom slikom kao da nam je dao neku vrst ključa za prilaz k Misteriju. Ako je čovjek slika Božja, Bogu sličan, onda se u nastojanju o spoznaji Boga ne može mimoići slika Božja«. ¹

Iskaz o stvaranju čovjeka na sliku Božju kao Božju sličnost znači da je Bog stvorio čovjeka tako da mu bude prisutan, blizak. U tome je smisao izraza »slika Božja«. A »sličnost« Bogu znači da je čovjek singularno-pluralno biće, jedinca i zajednica baš kao što je i Bog singularno-pluralno biće. Sličnost je i u tome da je čovjek vladar prirode. ²

Nije samo prvi čovjek kao slika Božja ključ za poznavanje Boga. Svaki je čovjek takav ključ. I svi ljudi skupa. A jedan, u kojem prebiva sva punina Božanstva, koji je savršena slika Božja, Isus Krist jest kao slika Božja jedincat ključ za poznavanje i sretanje Boga.

Slika Božja dakle nije samo prvi čovjek nego svaki čovjek kao pojedinac i kao društvo. Kako putuje kroz vrijeme, čovjek kao slika Božja svojom vremenitošću, svojim razvojem i rastom, neprestano otkriva Boga. Pruža, da tako reknem, živu sliku o Bogu, rastuću sliku.

Poznavanje Boga kroz sliku Božju – koja je čovjek, uključujući tu na prvom mjestu Isusa – savršenu sliku Božju u kojoj je punina Božanstva, nije dakle svedeno niti svedivo na prvog čovjeka ali jednako nije zakovano na ontološkog čovjeka, na njegovu bit, već se proteže i na povijesnog čovjeka, kao jedinku i kao društvo. Pod povijesnim se pak čovjekom ne podrazumijeva samo čovjek

1 Ivan Golub, *Prisutni – Misterij Boga u Bibliji*, Zagreb 1969, str. 3; drugo izdanje, Zagreb 1983, str. 3.

2 Ivan Golub, *Čovjek – slika Božja* (Post 1, 26), *Nov pristup starom problemu. Bogoslovska smotra* 41 (1971) 377–390; Ivan Golub, *Man – Image of God (Genesis 1:26) A New Approach To An Old Problem*. in: Matthias Augustin and Klaus-Dietrich Schunck. (Hrsg.), »Wünschet Jerusalem Frieden«: *Collected Communications to the XIIth Congress of the International Organization for the Study of the Old Testament*, Jerusalem 1986, *Beiträge zur Erforschung des Alten Testaments und des antiken Judentums*. Band 13, Verlag Peter Lang, Frankfurt am Main – Bern – New York – Paris 1988, str. 223–233.

prošlosti već i sadašnjosti i budućnosti, naprosto čovjek u vremenu. Budući da čovjek živa i rastuća slika Božja, spoznaja o Bogu je u neprestanu rastu i novoj životnosti.

Kako je Isus Krist savršena slika Božja sebi pridružio Crkvu, on kao slika Božja neprestano otkriva Boga, ne tek svojom biti, svojim povijesnim, vremenski omeđenim pojavljenjem, i svojim proslavljenim likom, već i svojim trajanjem i rastom koji se zove Crkva, do punine. Crkva je ne samo svojom biti nego i svojom povjesnošću živa i rastuća slika Božja. I kao takva mjesto je poznavanja Boga.

Poznavanje i sretanje Boga kroz čovjeka sliku Božju i sličnost raste s rastom čovječanstva odnosno s poviješću. Spoznaja Boga kroz čovjeka sliku Božju ne temelji se samo na čovjekovoj biti ili naravi nego i na njegovu ostvarivanju u vremenu, i nije zakovana na jedno vrijeme već je sva u rastu vremena, nije statička već dinamička, nije zaključena već je u trajanju, nije mrtva već živa, nije arhivska već rastuća.

I svojom je osobnom i skupnom poviješću čovjek kao slika Božja ključ za poznavanje Boga. I tako je lice ljudsko lice Božje i lice Crkve je Božje lice.

II. SLIKA BOŽJA I SLIKA CRKVE

Riječi »Reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku sebi slična da vladaju...« (Post 1, 26)¹ svojim pluralom pripisanim jednome i jedinome Bogu toliko su zbunjivale rabine da su ovi to mjesto stavili na indeks zabranjenih mjesta.² Ne ulazeći u tijekom vremena ponuđena rješenja zagonetnog plurala, zaustavljam se na tome da se u rečenici »Reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku sebi slična da vladaju« tvrdi kako između Boga i čovjeka postoji sličnost.

Valja vidjeti što se u samoj rečenici veli o Bogu, što o čovjeku i uočiti iz toga u čemu je čovjekova sličnost Bogu. Najprije s obzirom na Boga: iz riječi: »Reče Bog« proizlazi da je Bog pojedinačan, singularan; iz riječi pak »načinimo« proizlazi da u Bogu postoji neka mnoštvenost, pluralnost. A sada s obzirom na čovjeka: iz riječi: »Načinimo čovjeka« proizlazi da je čovjek pojedinačan, singularan; a iz riječi »da vladaju« vidljiva je čovjekova mnoštvenost, pluralnost. U rečenici se, rekosmo, tvrdi da je čovjek sličan Bogu. Očigledna je dakle sličnost u tome što je čovjek singularan i pluralan i što je Bog singularan i pluralan.³

1 Bibliografiju o čovjeku slici Božjoj vidi: L. Scheffczyk, *Der Mensch als Bild Gottes*, Darmstadt 1969; Claus Westermann, *Genesis, I, Teilband Genesis 1–11*, Neukirchen – Vluyn 1974 in: *Biblischer Kommentar Altes Testament*, begründet von Martin Noth, herausgegeben von Siegfried Hermann und Hnas Wolff, Band I/1, str. 197, 203–204, ²1976, str. 203–214; H. Wildberger, *Saelaem, Abbild*, in: *Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament*, herausgegeben von Ernst Jenni und Claus Westermann, Band I, München 1976, str. 556–563; Walter Gross, *Die Gottebenbildlichkeit des Menschen im Kontext der Priesterschrift*, *Theologische Quartalschrift* 161 (1981) 262–264.

2 Carolus Prüm, *Eikon et doxa apud Paulum*, (Dispensae), Roma 1964, str. 17.

3 Ivan Golub, *Man – Image of God (Genesis 1:26)*, *A New Approach to an Old Problem*, in: *Mvanthias Augustin, Klaus-Dietrich Schunck (Hrsg.), »Wünschet Jerusalem Frieden«*, Collected

Čovjek je sličan Bogu time što je jedinka i zajednica, što je pojedinačan i mnoštven. Isus, u kojem je obnovljen čovjek slika Božja, Bogu slična pridružio je najtjesnije sebi Crkvi. Crkva je osobito ostvarenje one bogolikosti čovjeka koja se sastoji u singularnosti i pluralnosti. Ne bih se zadržavao na tome kako čovjek pojedinac kao član Crkve ostvaruje bogolikost time što je jedinka i što je zajednica, drugim riječima kako ostvaruje crtu singularnosti i pluralnosti. Postavio bih radije pitanje – samo pitanje, ne više od toga: Nije li postojanje crkve i crkava zagonetka slična onoj pred kojom su se nalazili rabini sučeljeni s Post 1, 26 gdje se tvrdi Božja jednost ali iskazuje i neka mnoštvenost, singularnost i pluralnost? Nije li jedna sveopća Crkva koja opstoji u mnogim mjesnim Crkvama upravo (time) uzorno ostvarenje čovjekove sličnosti Bogu? I nije li jednost Crkve i zbunjujuća pluralnost Crkvi (kojima Katolička crkva od II. vatikanskog sabora priznaje crkvenost, smatrajući da se funfamentalna crkvenost proteže dokle se proteže krštenje) nalik zagonetnom iskazu u Post 1, 26 o jednostnosti i mnoštvenosti, singularnosti i pluralnosti u Bogu? I neće li se jednom naći rješenje koje će svojom jednostavnošću sve zateći kao što je bio slučaj sa zagonetnim singularom i pluralom u Post 1, 26?

III. SLIKA BOŽJA I SLIČNOST BOGU – NESTVORENA I STVORENA MILOST

Biblijski iskaz »Reče Bog: Načinimo čovjeka na svoju sliku sebi slična« (Post 1, 26) kazuje da je čovjek slika Božja koja je Bogu slična. Slika Božja znači pak da je Bog prisutan u onome koga se naziva slikom Božjom. Ta prisutnost Boga u čovjeku je djelotvorna. Čini čovjeka sličnim Bogu.

Bogoslovno razmišljanje o Nestvorenoj milosti i o stvorenoj milosti kazuje da je Nestvorena milost sam Bog ukoliko prebiva u čovjeku, a stvorena milost je pobožanstvenjenost čovjekova. Ona je pak djelo upravo Boga koji prebiva u čovjeku.

Usporedimo li biblijski govor o čovjeku slici Božjoj i sličnosti Bogu i bogoslovnu misao o Nestvorenoj milosti i stvorenoj milosti vidimo stanovitu podudarnost. Slika Božja znači čovjeka u kojemu prebiva Bog. Nestvorena pak milost je Bog koji (ukoliko) prebiva u čovjeku. Sličnost Bogu – bez obzira na to u čemu se ona sastoji – sadrži stvarne crte bogolikosti u čovjeku. Stvorena pak milost znači stvarno neko sudioništvo na Božjoj naravi, stvarno Božje posinaštvo čovjeka, jednom riječju neku bogolikost, stvarno novo stanje.

I u palom čovjeku Bog je na neki način prisutan čovjeku – bar toliko da čovjek očuva svoju istovjetnost sa slikom Božjom (koja znači prisutnost Boga u čovjeku); i da čovjek bude sličan pomalo Bogu. Ovaj »ostatak« slike i sličnosti nakon pada slični »ostatku« Izraela, koji je vazda bio jezgra obnove. Ostatak slike i sličnosti, kakogod bio »malen«, temeljna je mogućnost za milosnu obnovu.

Communications to the XIIth Congress of the International Organization for the Study of the Old Testament, Jerusalem 1986, Verlag Peter Lang, Frankfurt am Main – Bern – New York – Paris (1988), str. 223–232; Ivan Golub, Čovjek slika Božja (Post 1, 26), Nov pristup starom problemu, Bogoslovska smotra 41 (1971) 377–390.